

Список літератури: 1. Матюхіна Н.П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (Теоретичні і прикладні аспекти)/ За заг.ред. д-ра юрид.наук, проф. О.М. Бандурки: Монографія, 1999. 2. Koontz, O'Donnell, and Wehrich. 3. Dunnette, Marvin, Avery, Richard D. and Paul A. Banas (1973). «Why do They Leave?» in *Personnel*, 50, No. 3 (May-June 1973). 4. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами: Навч. посібник. Житомир, 2000.

Надійшла до редколегії 23.05.04

О.М. Макаренко

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Проблеми профілактики правопорушень завжди були, є і будуть актуальними для цивілізованого суспільства. Нині, перебуваючи на порозі третього тисячоліття, більшість країн світу приділяє значну увагу удосконаленню організації та діяльності правоохоронних органів, зокрема поліції, як одному з найважливіших інститутів демократичного суспільства, піднесенню її на рівень вимог сучасності й майбутнього. Особливої гостроти ця проблема набула в умовах радикальних перетворень суспільно-політичного ладу та економічної системи України, які, на превеликий жаль, мають і негативні сторони. Так, росту злочинності поряд з об'єктивними чинниками сприяє і недостатня результативність профілактичної діяльності органів внутрішніх справ, що є наслідком відтоку кваліфікованих кадрів і зниження професійного рівня працівників, а також послаблення виконавчої дисципліни, не вирішеності багатьох проблем правового, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення, соціального захисту особового складу [1, с.3].

До заходів (напрямків) підвищення ефективності управлінської діяльності в сфері профілактики правопорушень необхідно віднести такі. По-перше, серед заходів протидії некорисливим агресивним посяганням на життя, здоров'я, честь і гідність людини, необхідно виділити заходи спеціальної медичної реабілітації осіб з хворобливими відхиленнями психіки. Для цього необхідно створити і фінансувати спеціальні заклади психічної (психіатричної) діагностики та соціальної реабілітації психопатів, хронічних алкоголіків, наркоманів та інших правопорушників з аномаліями психіки. Потребують уваги та державної підтримки наукові розробки у галузі терапевтичного коригування агресивної поведінки, яка загрожує оточуючим [2, с.23]. По-друге, для активного самозахисту громадян від кримінального насильства було б справедливо лібералізувати придбання законотворчими громадянами вогнепальної зброї. Разом із тим пропонуємо значно посилити контроль за зберіганням зброї, боєприпасів та вибухівки у військах та інших організаціях, яким надано право на володіння та використання названих речей. По-третє, кримінологічне прогнозування та планування антикримінальних заходів неможливе без добре організованого статистичного обліку правопорушень. Поки реєстрацію заяв та іншої інформації про вчинення правопорушень будуть здійснювати органи внутрішніх

справ, які відповідають за розкриття злочинів та належну якість розслідування, штучне заниження рівня загально-кримінальної злочинності буде неминучим. Найважливішим показником роботи карного розшуку був, і є відсоток розкриття злочинів. А він визначається співвідношенням між загальною кількістю зареєстрованих і числом розкритих злочинних проявів. Отже, чим менше буде зареєстрованих заяв про злочини, тим більшим буде показник розкриття. Отже, ми пропонуємо функцію так званого «статистичного вимірювання» вчинених протиправних вчинків передати спеціально створеним для цього державним або громадським обліковим органам. Означену функцію можуть виконувати, як уже існуючі органи статистики, так і незалежні громадські організації, які фінансувались би із місцевих бюджетів. По-четверте, у сфері економічної злочинності напрямками підвищення ефективності профілактичної діяльності можуть бути: посилення захисту внутрішнього ринку від недоброякісних товарів, у тому числі тих, що ввозяться із-за кордону; посилення боротьби з браконьєрством; посилення боротьби з контрабандою; усунення недоліків у справі оподаткування і сплати податків; удосконалення системи правового регулювання ввозу в Україну підпільних товарів; розробка і здійснення комплексу заходів запобігання корисливій злочинності в аграрному секторі економіки та у процесі приватизації; посилення контролю за інвестиціями; запобігання злочинам у сфері діяльності страхових, інвестиційних, пенсійних фондів; запровадження комп'ютерного контролю за імпортом підакцизних товарів тощо. По-п'яте, для протидії хабарництву і взагалі корупції доцільним є передбачення наступних організаційно-контрольних заходів. Так, необхідно створити спеціальні психодіагностичні центри для вивчення кандидатів на посади, пов'язані з економічною діяльністю та владними повноваженнями. Дуже важливою є проблема оплати праці державних службовців. Зараз вона така, що провокує корупцію [3, с.119–123]. Разом із тим давно пора законодавче зобов'язати службовців та посадових осіб усіх рангів декларувати свої доходи, а тих, хто здійснює одноразові розрахунки на суму понад 150 неоподаткованих мінімумів заробітної плати, сповіщати про це Державну податкову адміністрацію. По-шосте, протистояння рецидивній злочинності має здійснюватися шляхом: підвищення ефективності покарання та інших заходів кримінально-правового впливу на правопорушників; ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі; організації діючого соціального контролю за особами, що були звільнені від покарання або засудженими без позбавлення волі [4]. Необхідно створити мережу адаптаційних центрів та гуртожитків для допомоги тим, хто після звільнення не має де жити. Потрібні спеціальна державна служба патронажу, а також благодійні громадські організації для сприяння колишнім в'язням у трудовому та побутовому влаштуванні. По-сьоме, потребують перегляду та удосконалення існуючі форми соціального контролю – профілактичний облік і адміністративний нагляд: їх призначення має будуватись не на формальних ознаках (характері раніше вчиненого злочину, кількості судимостей, визнанні судом особливо небезпечним рецидивістом), а на науково обґрунтованому прогнозуванні, виконаному фахівцями-психологами та кримінологами. По-

восьме, для здійснення постійного професійного управління (стратегічної координації) суб'єктів профілактики правопорушень необхідно організаційно оформити систему, де на державному рівні функціонує Державний координаційний комітет по боротьбі зі злочинністю, на рівні регіонів – регіональні координаційні комітети відповідно при Уряді Автономної Республіки Крим, обласних, Київській, Севастопольській міських державних адміністраціях, на місцевому рівні – районні координаційні комітети при районних державних адміністраціях. По-дев'яте, особливістю управління в органах внутрішніх справ на сучасному етапі розвитку суспільства є не тільки зростання ролі управління, але й необхідність працювати в сфері управління по-новому, добиваючись розв'язання більш складних управлінських завдань не за рахунок нарощення кількості факторів, постійних матеріальних вкладень і зростання управлінського персоналу, а шляхом інтенсифікації систем управління й підвищення ефективності управлінської праці. А це можливо лише на базі сучасного матеріально-технічного переоснащення і широкого впровадження і застосування новітніх методів управління, заснованих на використанні сучасних математичних методів, комп'ютерної техніки і спеціальних комп'ютерних технологій, що дозволяють підвищити ефективність і значно прискорити процеси збору, переробки і аналізу оперативних статистичних даних й прийняття відповідних виважених і науково обґрунтованих управлінських рішень. По-десяте, успішному виконанню завдань управління в органах внутрішніх справ значною мірою сприяє функціонування системи їх інформаційного забезпечення, котра здійснює інформаційну підтримку діяльності органів внутрішніх справ у розкритті, розслідуванні та попередженні правопорушень, а також у процесі встановлення та розшуку правопорушників, надає багатоцільову статистичну, аналітичну та довідкову інформацію, озброюючи керівників усіх рівнів і ланок, а також рядових працівників органів внутрішніх справ необхідною інформацією і знаннями, перевіряючи аналізуючи і підсумовуючи отримані ними відомості, статистичні дані та результати. Практика боротьби зі злочинністю переконливо свідчить не тільки про суттєву, а в багатьох випадках пріоритетну роль системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ як ланки, що зумовлює значною мірою ефективність управління в органах внутрішніх справ і ефективність роботи всієї системи органів внутрішніх справ у цілому.

Таким чином, вище приведені заходи підвищення ефективності управлінської діяльності органів внутрішніх справ в сфері профілактики правопорушень доцільно поділити на дві групи: організаційні та правові. Так, організаційні засоби попередження правопорушень покликані сприяти нейтралізації та мінімізації криміногенних наслідків від непрофесійної організаційно-управлінської діяльності. До організаційних, перш за все, необхідно віднести: планування діяльності в сфері боротьби із правопорушеннями; аналіз стану правопорядку в кожному населеному пункті, на підприємствах, в установах та організаціях; розроблення комплексних планів заходів щодо запобігання правопорушенням; створення автоматизованих пошукових систем (наприклад, дактилоскопічна уніфікована пошукова сис-

тема «Калина») з метою запобігання правопорушенням із застосуванням зброї та вибухових пристроїв проти особи і суспільства, зокрема терористичним актам; здійснення комплексу організаційно-практичних заходів, спрямованих на виявлення каналів незаконного обігу і крадіжок вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин; посилення охорони об'єктів, де використовуються чи зберігаються предмети дозвільної системи; застосування попереджувальних та примусових заходів впливу на правопорушників; видання монографій, посібників, методичних рекомендацій з питань прогнозування та профілактики; вдосконалення державної системи маркування зброї, бойових припасів, вибухових речовин та засобів підривання; розроблення, виготовлення та забезпечення спеціальними засобами для боротьби із злочинністю та особистого захисту працівників правоохоронних органів; взаємодія між суб'єктами профілактичної діяльності. До правових засобів боротьби із правопорушенням насамперед необхідно віднести: галузеві норми права; акти реалізації цих норм і врегульовані ними відносини. Правові засоби попередження правопорушень в залежності від змісту поділяються на ті: які сприяють нейтралізації умов здійснення конкретних правопорушень (це норми різних галузей законодавства; що обмежують дієздатність алкоголіків; регламентують порядок придбання і збереження зброї тощо); які стимулюють до певних дій, що перешкоджають або припиняють здійснення правопорушення (це норми кримінального права про добровільну відмову від вчинення правопорушення, необхідну оборону тощо); що регламентують процес попередження правопорушень.

Для того, щоб профілактична діяльність органів внутрішніх справ була максимально ефективною, її здійснення має бути чітко врегульоване нормативними актами, в першу чергу – законодавчими. Однак сьогодні правове регулювання повноважень органів внутрішніх справ щодо профілактики правопорушень, форм та методів її діяльності в цій сфері багато в чому не відповідає вимогам часу, потребує не просто удосконалення, а якісно нового оформлення [5, с.15]. Отже, необхідним є прийняття Концепції профілактики правопорушень, продовженням якої б стало прийняття Основ законодавства України про профілактику правопорушень, де було б визначено основні правові, економічні, соціальні, організаційні та інші засади регулювання, розвитку і забезпечення профілактики правопорушень (зокрема – адміністративних) в Україні. Позитивну сторону цього моменту ми бачимо в декількох аспектах. По-перше, найбільш прийнятним моментом є те, що основні засади законодавства про профілактику правопорушень визначали б її пріоритетні напрямки з урахуванням тих особливостей, які існують в кожній окремій галузі права. Так, якщо профілактика злочинів набула найбільшої деталізації і розвитку по відношенню до інших сфер профілактики, зокрема – адміністративних правопорушень, то, логічно, що загальна профілактична концепція надасть змогу динамічного розвитку усіх її складових, як елементів єдиної і цілісної системи, які взаємодіють поміж собою. По-друге, позитивність цього підходу, на наш погляд, полягає і в тому, що Основи законодавства України про профілактику правопорушень розглядалися би як єдина профілактична політика України. На основі цієї політи-

ки, без будь-яких колізій, будувалась би діяльність всякого суб'єкта профілактики. Отже, проекти таких нормативних актів, як: 1) Законів України «Про профілактику правопорушень», «Про забезпечення громадського порядку в Україні», «Про зброю»; 2) підзаконних актів: Державної програми соціальної адаптації осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, Державної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, Положення про органи управління профілактикою правопорушень, Інструкції «Про порядок взаємодії правоохоронних та інших державних органів у профілактиці правопорушень» повинні зайняти центральне місце в проекті Основ законодавства України про профілактику правопорушень. Крім того, в Основах законодавства України про профілактику правопорушень повинно бути визначено: поняття профілактики правопорушень; принципи, мета та завдання профілактики правопорушень; підстави для проведення профілактичної роботи, засоби і заходи попереджувального впливу; систему державних органів і громадських організацій, які виконують функції з профілактики правопорушень, перелік їх завдань, прав та обов'язків в означеній сфері; засади загальної та індивідуальної профілактики правопорушень; порядок взаємодії між органами та підрозділами, які виконують функції з профілактики правопорушень; соціальний та правовий захист суб'єктів, які виконують функції з профілактики правопорушень; контроль та нагляд за їх діяльністю. В Основах законодавства про профілактику правопорушень необхідно також передбачити: 1) розробку єдиної методики комплексної оцінки та прогнозування правопорушень, соціальних конфліктів та їх криміногенних наслідків; 2) обов'язок органів управління надавати кримінологічній експертизі проекти рішень у галузі соціально-економічної політики, які можуть призвести до побічних криміногенних наслідків, та враховувати її результати при кінцевому прийнятті рішень; 3) здійснення комплексу заходів по створенню у кожному районі, місті, регіоні громадських консультаційних пунктів для надання громадянам правової допомоги, попередження правопорушень, залучення населення до співпраці з міліцією; 4) впровадження в педагогічних, соціальних та культурно-просвітницьких вищих та середньо-спеціальних та ін. учбових закладах спецкурсу з методики правового виховання дітей та підлітків.

Таким чином, в сфері профілактичної діяльності органів, структур та підрозділів внутрішніх справ існує ціла сукупність процедур, здатних забезпечити вивчення управлінських процесів і розробку заходів по їх удосконаленню. Частина цих процедур сама потребує організаційного і нормативного упорядкування. Частина з них потребує відповідної переорієнтації на більш послідовне ведення роботи щодо аналізу й оцінки управлінської діяльності органів системи МВС України, їх посадових осіб. Поліпшення організації апарату й оцінки управління профілактичною діяльністю в органах внутрішніх справ слугуватиме точкою відліку для розробки проектів нормативно-правових актів і організаційних моделей, необхідних заходів щодо удосконалення досліджуваного різновиду управління, дозволить підвищити рівень науково-методичного забезпечення управлінської практики в сфері профілактичної діяльності. Це сприятиме також більш обґрунтова-

ному прогнозуванню й програмуванню процесу удосконалення профілактичної роботи в органах внутрішніх справ, надасть даному процесу більшої динамічності та ефективності.

Список літератури: 1. Мельник К.Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики): Дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2003. 2. Куценко В.Н. Психологическая профилактика. К., 1972. 3. Про практику розгляду судами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією: Затверджено постановою Пленуму Верховного Суду України від 25 травня 1998 р. № 13 (зі змінами, внесеними постановою від 3 березня 2000р. № 5) // Право України. 2000. № 7. 4. Петков В.П. Управління виховно-виправним процесом: Монографія. В 2-х ч. Запоріжжя: ЗЮІ МВС України, 1998. Ч.П. 5. Калаянов Д.П. Адміністративні проступки, підвідомчі міліції, та їх профілактика: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. Одеса, 1998.

Надійшла до редколегії 21.06.04